

Elfajzott bestiárium

Beszélgetés Gosztola Kittivel

SIRBIK ATTILA

A tudományos látásmód mehet a művészet mágikus erejének a rovására?

GOSZTOLA KITTI: Nemrég bezárt kiállításom, a *Flashforward1* sötét terébe ütemesen villám hasított plazmakisülésként csapdosva egy olyan üvegalakzatban, amely a Zeusz/Jupiter által markolt, antik ábrázolások absztrakciója. Összeszővődhet a mitológikus gondolkodás és annak racionalizálása, a tudás villámfénye, a civilizáció és a környezet elpusztítása, ha Giambattista Vicóra gondolunk,

aki szerint az özönvíz után vademberként éltünk az eget eltakaró, burjánzó vadonban, s a mennydörgés okát tudni akarván kezdtük irtani az erdőt. Mágikusabb vagy varázstalanítottabb lesz-e a világ, ha hiszünk azon fizikusoknak, akik ezeket az ősi villámábrázolásokat légköri plazmajelenségekből eredeztetik? Ábrázolási konvencióink változnak vagy maga a táj?

Mennyire fontos számodra a mitológia mint inspirációs forrás?

G. K.: A mitológiák a mítoszkritika és a mitopoézis kérdéseivel, a mítoszok keletkezésével, rekonstruálásával,

kultúrfoszlányokká bomlásával együtt érdekelnek. Az unortodox sejtéseiről és művészi hajlamairól is híres neurobiológus, Jerry Lettvin például a polipok látását tanulmányozva jutott arra, hogy a görög mitológia számos mozzanata a lábasfejűek tulajdonságaiból eredeztethető: Hermész szárnyas saruja például. Tavaly előtti fiumei kiállításunkba – melynek vernisszázán a magyaros tengeri konyha paradoxonjaként cápalében szferizált gulyást, *Divorce on the beach*-kockélt szervíroztunk Trapp Dominikával – beleszóttuk azt az együttállást, ahogy Richter Ilona – aki az említett Lettvinnel egy időben dolgozott a nápolyi Istituto Zoologicában – mikroszkopikus, szétfeszülő tengeri lények megrajzolásával foglalkozott; ez maradt talán az utolsó olyan terület, ahol a tudományos képalkotáshoz művészi közvetítésre volt szükség.

A klasszikus és nemzeti mitológiák mellett néha a magánmitológia is inspiráló, például Tolnai Ottó anyagi és anyagtalannal fogalmak rengetegét – földszagot és elvágódást, termelési láncokat és művészetet – tömörítő kékitőgolyója. A tengeri határokat egykor ágyúlövessel mérték ki – mi a Rijeka 2020 határ témájú rendezvényt sorozatán arról álmodunk, hogy az egykori magyar kormányzói palota, a mai Horvát Tengerpart Múzeum tengerre-égre irányított ágyúiból Tolnai Ottó a kékségbe fogja porlasztani kékitőgolyóját.

Szükségünk van-e egyfajta filozófiai, mitológiai tudás elsajátításához, behatárolt elméleti megközelítésmódhoz annak érdekében, hogy félreértés/félreértelmezés nélkül tudjuk befogadni az általa kreált objekteteket?

G. K.: Amikor az alkotás logikájában számomra már letisztult egy fázis, abban csak tudatos elemek maradnak. Ezek között – munkáim talán kisebb részében – vannak filozófiai, mitológiai ihletések, de nem célom, hogy csak maradéktalan felfejtésükkel lehessen befogadni az alkotást. A materialitás, az érzékiség kérdései legalább ekkora szerepet játszanak, szeretem egy-egy anyag vagy rendszer megszokott használatban eltűnő minőségeit előhozni, újrendezni. Tavalyi kiállításom, a *Ruminatio* a kérdőzés biológiai, környezeti dimenzióit kombinálta az erőforrások használatán való rágódással. E keretben a kérdőzők

GOSZTOLA KITTI: *Flashforward*, 2019, gipsz, rétegelt lemez, plazmaüveg, változó méretek

Fotó: Neogrady-Kise Barnabás

által kibocsátott – és a felmelegedéshez hozzájáruló – metángáz az állatok hátán összegyűjtő kísérleti zsákok megidézhetik a marhavakbélhártyából készült léghajókat, és az eredmény lehet egy görögös kiméraábrázolással és metánmolekula-ornamenssel borított tejskanna, amely egy lebegő marhavakbél-alakzatot táplál. Persze örök alkotói vágy, hogy a befogadó fejében leképeződjön minden intenció, de a szerzői értelmezés csak egy érdekesebb értelmezés.

Alkotói terebben a poszthumanizmus bizonyos tekintetben a test meghaladását jelenti, vagy a testbe zártság elfogadását?

G. K.: Weöres Sándor híres meglátása szerint „a művészet csodája, hogy az ember nagyobb

Delphoi ezzel örökre elnémult, elvesztette szakralitását. Hogy az ilyesmi hogyan találkozhat a hétköznapi valósággal, arra példa lehet az a munkám (*Eipate tó baszilei*), amely ezt a „Mondd meg a császárnak...” kezdetű utolsó jóslatot, azaz a jóslás, a tanácsadás megtagadását töredékké teszi, és egy elnöki sűgőgép üveglapjára vetíti.

Alkotásaid terében bizonyos értelemben kijátszod a hétköznapi dimenziókat azáltal, hogy összevegyíted azokat szélsőséges megnyilvánulásokkal vagy éppen deviáns cselekedetekkel, másrészt pedig a mitológia különböző elemeivel? Vagy éppen a hétköznapiság metafizikája az, ami ekkora elemi erővel hat?

G. K.: Ha magunkat is természetnek tekintjük, akkor „a mítosz az emberi létezésnek bizonyos fajta metafizikai értékesítése”. E közös természeti létben

GOSZTOLA KITTI: *Aktaión és Artemisz*, 2019, heliogravűr, 26×38 cm

szarik, mint ami a seggén kifér”, tehát a művészet a test meghaladását jelenti.

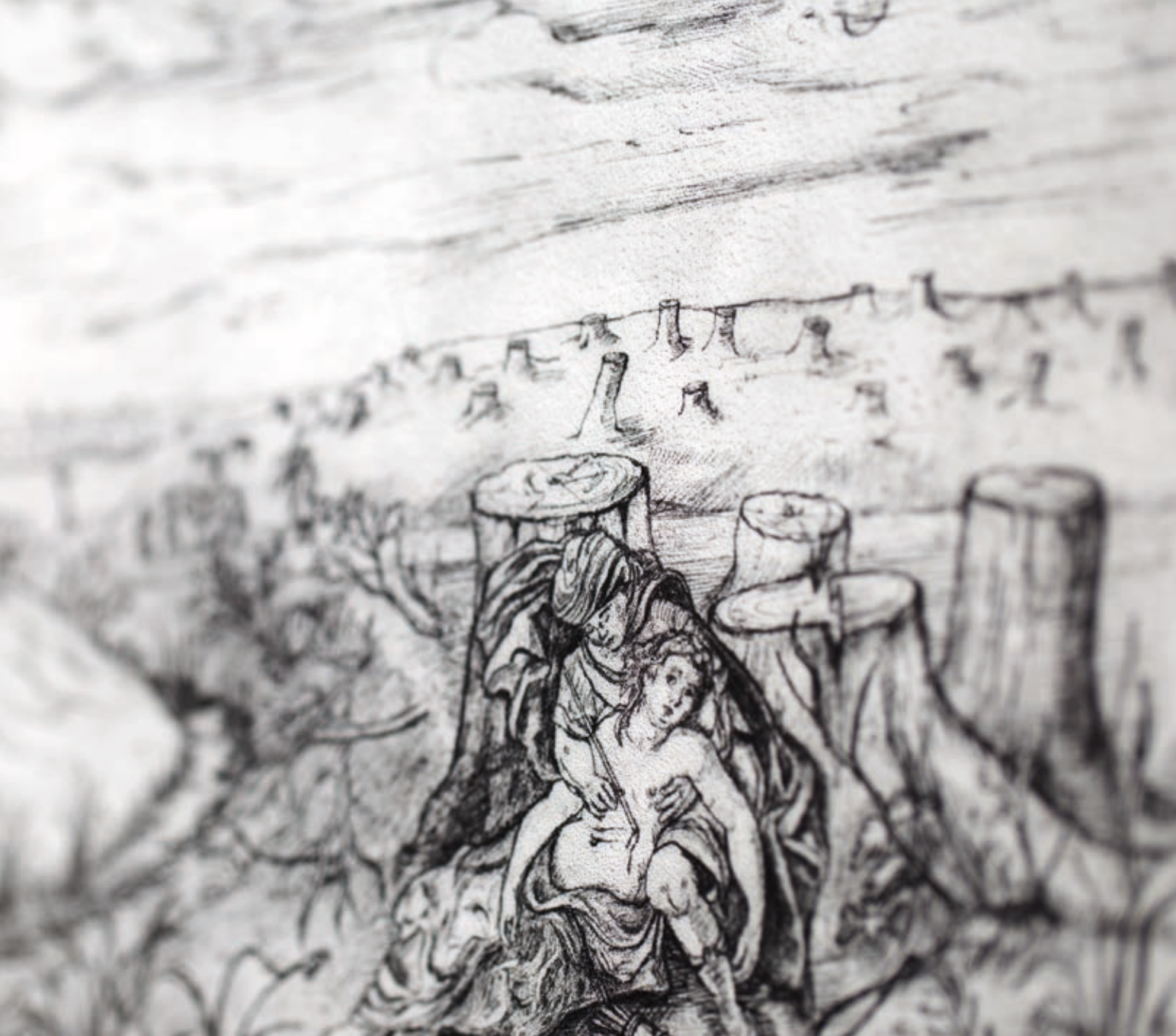
Milyen viszonyban áll alkotói világodban a szakralitás és a hétköznapi valóság?

G. K.: Legfeljebb az egykori szakralitás megidőzéséről lehet szó, hiszen a *Flashforward*-ban vagy a *Ruminatió*-ban szereplő mozzanatok már kulturális hagyományvá váltak, vagy annak is csak a törmelékeivé. Ez a folyamat időről időre lezajlik: a keresztény hagyomány szerint Delphoit az új kor hajnalán feléleszteni vágyó Lulianus császár már nem jóslatot, csak a jósda elmúlásáról szóló kinyilatkoztatást kapott, s

akár a felsővezeték által kilyuggatott lombzatokkal foglalkozó sorozatom, a *Jó fa, jó hely* is része lehet a hétköznapiság metafizikájának.

Olyan munkám talán kettő van, amely – ha nem is szélsőséges megnyilvánulásokkal, de enyhe provokációval ütköztet hétköznapiságba simuló mozzanatok. Az egyik a *Ruminatio* megnyitó tárgya/eseménye volt: pogácsa helyett Skittles cukorkát ehettek a vendégek a szénarácsból, a szénából, ahogy sok amerikai gazdaságban is inkább ezen tartják a marhákat. Egészséges és finom, gyorsan el is fogyott. A Beke László *Elképzelés*-projektjét felidéző *Műértő*-beli sorozatban megjelent *Nemesítés* pedig a Várallyai-család híres címerét gondolja tovább a latinus műveltségre mért organikus csapásokkal.

De hogy mondjak még valamit, ami a test posztumán meghaladásának, a szakralitásnak és a hétköznapiságnak a kérdését ötvözi, Ian Bogost kritikáját idézném az *Everything* nevű videójátékról, amelyben szerves és szervetlen nonhumán ágenseket lehet különböző akciókba és konfigurációkba hozni a szubatomitól a galaktikus szintig. Bogost megjegyzi, hogy az *Everything* nem tartalmaz mindent: diszkrét elemeket lehet benne kombinálni (hiszen mindennek minden részlete és szerveződési formája egy borgesi térképhez, megkettőzött univerzumhoz vezetne), és alapvetően a keleti holizmus békéjére épül, de inkább arra fókuszál, ahogy „kibújik saját antropomorfizmusának csapdájából.” Ha a köveket és az amőbákat ugyanaz a halálfélelem hatja át, mint az embereket – márpedig

GOSZTOLA KITTI: *Kephalosz és Prokrisz* (részlet), 2019, heliogravür, 26×36 cm

az *Everything*ben ez a helyzet – az azt is tudatosítja, hogy a kövekben és az amőbákban nem lehet meg ez a félelem, legalábbis nem úgy, mint bennünk. *Vibrant Matter* című könyvében a politikatudós Jane Bennett szépen összefoglalja ezt az emberi énközpontúságból kivezető menekülőutat. „Talán megéri megkockáztatni az antropomorfizálással járó veszélyt [...], mert különös módon az antropocentrizmus ellen hat: kapcsolat jön létre a személy és a dolog között, s így már nem vagyok fölöttese vagy kívülálló a nonhumán »környezet«-nek. [...] Másfelől az *Everything* inkább a rendtelenség, mint a rend esztétikáját követi. A dolgok bizonyos mértékig a helyükön vannak: alámerülve egy kontinensbe állatokat, kerítéseket, tanyákat találunk; felemelkedve a naprendszerbe bolygókat és űrhajókat. De az *Everything*-beli

dolgok skálája és specifikuma rávilágít a lét örömteli és valószínűtlen sokféleségére. Az univerzum éppúgy magában foglalja a tekebábukat, mint a kvazárokat, a csuklós buszokat és a gomolyfelhőket. A létezés esztétikája nem az összekapcsoltság nyugodt áramlása [...] hanem egy elfajzott bestiárium, amelynek lapjain a hétköznapi az abszurdal és az istenivel osztozik.”

Objektjeid a lezajlott múltra emlékeztetnek, vagy inkább valami apokaliptikus jövő elkerülésére figyelmeztetnek? Van összefüggés a kettő között?

G. K.: *A Flashforward* cím a különböző korok fogalmait és jelenségeit, természet-, történelem- és civilizációképei között cikázik az ókortól a jelenig. Ami az apokaliptikus jövőképet illeti, ez időről időre előtérbe kerül az emberi

képzetekben, különösen a nagy természeti katasztrófák idején, elég csak a *Candide*-ban is megjelenő lisszaboni földrengésre vagy a Frankenstein megszűléséhez hozzájáruló Tambora vulkán kitérésére gondolnunk. A világvégétől való félelem örök, csak az arca más. De persze a *Flashforward* a jövő bepillantását jelenti, így más – ha én nem is – akár a jövőt is megsejtheti belőle.

Jegyzet

1 Kisterem, 2019. II. 6. – III. 14.